



# **«Модель сталого розвитку на місцевому рівні»**



**Бузун**  
**Олег Віталійович,**  
**голова**  
**Ніжинської районної ради**

# Проект ЄС “ClimaEast: Збереження та стале використання торфовищ”, що впроваджується ПРООН



П'ять громад залучені до участі у Проекті (чотири сільські ради - **Ніжинська, Колісниківська, Кукшинська, Стодольська**, й одна об'єднана територіальна громада - **Вертіївська**), що займають загальну площу **53 тис. га** з населенням **8,8 тис. чоловік** та Ніжинська міська громада площею **4,3 тис. га**, де проживає **72,4 тис. чоловік**, що є дотичною до території проекту.

Загальна кількість населення, що зацікавлена у позивному результаті спільної роботи, наближена до **100 тис. чоловік**.



У генезі Проекту «Clima East» першочерговим завданням було врегулювати пожежонебезпечну ситуацію в регіоні та заплановано продемонструвати дієвість способів раціонального природокористування для пом'якшення наслідків змін клімату й адаптації до них.

Проект (діє з 2013 по 2017р.) мав показати приклад, як в межах одного ландшафту можна відновити певні ділянки невикористаних деградованих сільськогосподарських торфовищ, розширити площу природоохоронних територій з урахуванням потреб збереження біорізноманіття та залучити місцеві громади до вирішення питань раціонального землекористування.

# Торфовища в Україні



В Україні виявлено і розвідано 1 562 торф'яних родовищ із загальними запасами 1853 млн. тонн, загальна їх площа - 639,5 тис. га.

Найбільші ресурси торфу зосереджені в північних регіонах країни - Волинській, Рівненській, Сумській, **Чернігівській** і Житомирській областях.

У **Чернігівській області** налічується 168 ділянок осушених торф'яних земель на 94 осушувальних системах, площею 51,5 тис. га.

# Меліоративна система “Смолянка”

Однією з найбільших меліоративних систем з торфяними землями в нашій області є “Смолянка”, загальна площа осушення якої 16,8 тис. га.

У межах системи для ґрунтового покриву характерні болотяні і лучно-болотні ґрунти, в низовинах - середні і дрібні торфовища.



# Меліоративні роботи на Чернігівщині

- Основним завданням меліорації та меліоративних робіт на Чернігівщині, як і по всій Україні (починаючи з 50-х рр. і до розпаду колишнього СРСР у 90-х рр. ХХ ст.) було проведення організаційно-господарських заходів щодо поліпшення сільськогосподарських угідь, перетворення несприятливих природних умов на оптимальні, які забезпечували б підвищення родючості ґрунтів, отримання високих урожаїв.
- Технології будівництва і експлуатації меліоративних систем і відповідний контроль за ними дуже часто не відповідали державним стандартам, умовам збереження природних екосистем, охорони ґрунтів від виснаження, засолення, насичення пестицидами, нітратами, радіоактивними та іншими шкідливими речовинами, погіршення інженерно-геологічних властивостей споруд тощо.

# Негативні наслідки меліорації

- Як наслідок неналежного контролю осушених меліораційних земель виникли **небезпечні екологічні зміни водного балансу територій**, порушення режиму підземних вод, небажані зміни в гідро-екологічному режимі, посилилися процеси деградації ґрунтів і зменшення продуктивності сільськогосподарських угідь.
- Уздовж меліоративних систем **знизився рівень ґрунтових вод**.
- Зниження ґрунтових вод призвело до **збільшення кількості посушливих днів, зменшення вологості повітря**, а це, у свою чергу, обумовило **зменшення продуктивної вологи і зниження урожайності** в середньому від 20 до 70 %.
- На рівнинних терасах і заплавах у верхів'ях річок **з'явилися пересушені угіддя**, що корінним чином змінило склад рослинного світу та призвело до появи суходолів.
- У літній період рівні ґрунтових вод опускаються нижче закладених дренажних каналів.

# Негативні наслідки меліорації

Почала виникати загроза **масштабних пожеж на осушених торфовищах**, а неконтрольоване виділення парникових газів в атмосферу рухало нас до екологічно непередбачуваних наслідків.

Пожежі на торфовищах у **селі Кукшин Ніжинського району**, що мали місце у 2010 р., охоплювали територію **близько 15 гектарів землі**.





Керівництвом Ніжинського району було розроблено у 2013 році **«Комплексний план заходів щодо попередження виникнення та ліквідації пожеж на осушених торфових землях осушувальної системи «Смолянка» Ніжинського району Чернігівської області»** й найголовнішим превентивним чинником у цьому питанні стала співпраця з **європейським Проектом «Clima East»**.

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ ПО ВОДНОМУ ГОСПОДАРСТВУ  
ДЕСНЯНСЬКЕ БАСЕЙНОВЕ УПРАВЛІННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ  
НІЖИНСЬКЕ МІЖРАЙОННЕ УПРАВЛІННЯ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА

«ПОГОДЖЕНО»  
Начальник відділу  
з питань надзвичайних ситуацій  
Ніжинської райдержадміністрації  
В.М. Дубодєлов  
" 14 " липня 2009 року  
М.П.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»  
Начальник Ніжинського  
міжрайонного управління  
водного господарства  
В.І. Сакун  
" 14 " липня 2009 року  
М.П.

КОМПЛЕКСНИЙ ПЛАН ЗАХОДІВ  
щодо попередження виникнення та ліквідації пожеж  
на осушених торфових землях  
осушувальної системи "Смолянка"  
Ніжинського району Чернігівської області

# Сталий розвиток



ПРООН, як організація нової еколого-соціальної моделі розвитку надає підтримку й вбачає вирішення проблематики деградованих меліоративних земель розглядати в комплексі й у контексті парадигми й цілей стратегії **«Сталого розвитку»** територій, де стратегічний план позитивних змін зосереджується на екологічних завданнях, економічному розвитку й соціальному аспекті задіяних у проекті громад.

# Лейпцизька Хартія «Міста Європи на шляху сталого розвитку»

- *«...нам необхідно мати більше цілісних стратегій та узгоджених дій усіх осіб і установ, задіяних в процесі міського розвитку – також і за межами окремих міст і громад. Усі органи влади – на місцевому, регіональному, національному та загальноєвропейському рівнях – несуть відповідальність за майбутнє наших міст».*
- *«Мета полягає в досягненні рівноправного партнерства між містом і селом, між малими, середніми і великими містами в межах міських регіонів і метрополій. Необхідно відмовитися від оцінки містобудівних проблем і рішень, які стосуються тільки одного міста. Наші міста повинні бути "точками кристалізації" муніципально-регіонального розвитку та приймати на себе відповідальність за територіальну згуртованість».*

# Проект ЄС «ClimaEast»: підготовчий етап



З метою інформування населення територіальних громад було проведено десятки зустрічей, сходів сіл, круглих столів, нарад, презентацій та інших заходів.





На початку Проектом керувала **Наталія Ольшанська**, потім справа була продовжена під вдалою орудою **Василя Толкачова**. Підтримували реалізацію проекту і його експерти – **Олег Колосок** та **Юлія Бережна**.



# За час роботи Проекту Ніжинщину відвідали:

- Директор Представництва ПРООН в Україні **Янтомас Хіемстра**
- Заступник директора Представництва ПРООН в Україні **Блерта Чела**
- Регіональний координатор пілотних проектів ЄС-ПРООН ClimaEast **Сільвія Нора Кальнінш**
- Керівник кластеру Екологія та Енергетика Представництва ПРООН в Україні **Сергій Волков**
- Представник Проекту Європейської комісії – Програми розвитку ООН в Україні (Брюссель) **Рут Мелсон**
- Міжнародний експерт з фінальної оцінки Проекту ЄС «ClimaEast: Збереження та стале використання торфовищ», що впроваджується ПРООН, **Стюарт Вільямс**
- Засновник та виконавчий директор ІСДУ, керівник проектів, національний експерт зі зміни клімату та збереження біорізноманіття, розвитку сільської місцевості та громад **Олександр Микитюк**



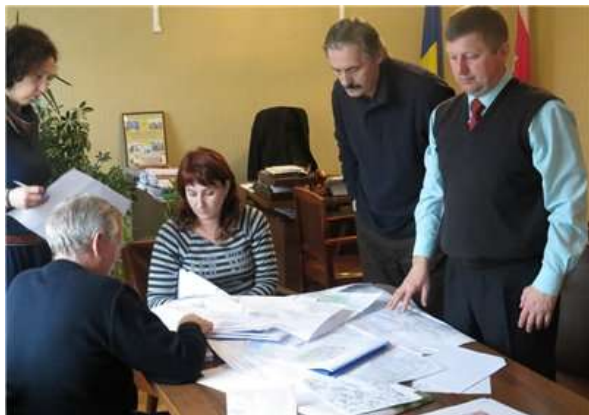
# Проект ЄС “ClimaEast: Збереження та стале використання торфовищ”, що впроваджується ПРООН

На районному рівні Проект підтримувала Ніжинська районна державна адміністрація, керували якою протягом зазначеного періоду Володимир Другаков, Ігор Смаль, Сергій Батрак та Вячеслав Івашин.



# Проект ClimaEast: підготовчий етап

Окрім роз'яснюючої роботи з мешканцями сіл до обговорення запланованих заходів долучилися представники аграрного бізнесу Ніжинського району: ТОВ "Ніжин-Агро", ТОВ "Дружба Нова", ТОВ "Баришівська зернова компанія", ФГ "Калініченко" ДП "Ніжинське лісове господарство" та ряд інших господарств, а також Ніжинське районне лісництво, міськрайонне Держземагенство, Товариство мисливців тощо.







**17 травня 2016 року підписано «Проект організації території регіонального ландшафтного парку «Ніжинський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів».**



Всеукраїнська громадська організація  
«Асоціація природоохоронних територій України»

ЗАТВЕРДЖЕНО

ПРОЕКТ  
ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО  
ПАРКУ «НІЖИНСЬКИЙ», ОХОРОНИ, ВІДТВОРЕННЯ ТА  
РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЙОГО ПРИРОДНИХ  
КОМПЛЕКСІВ ТА ОБ'ЄКТІВ

Директор РЛП «Ніжинський» Президент Асоціації  
природоохоронних територій

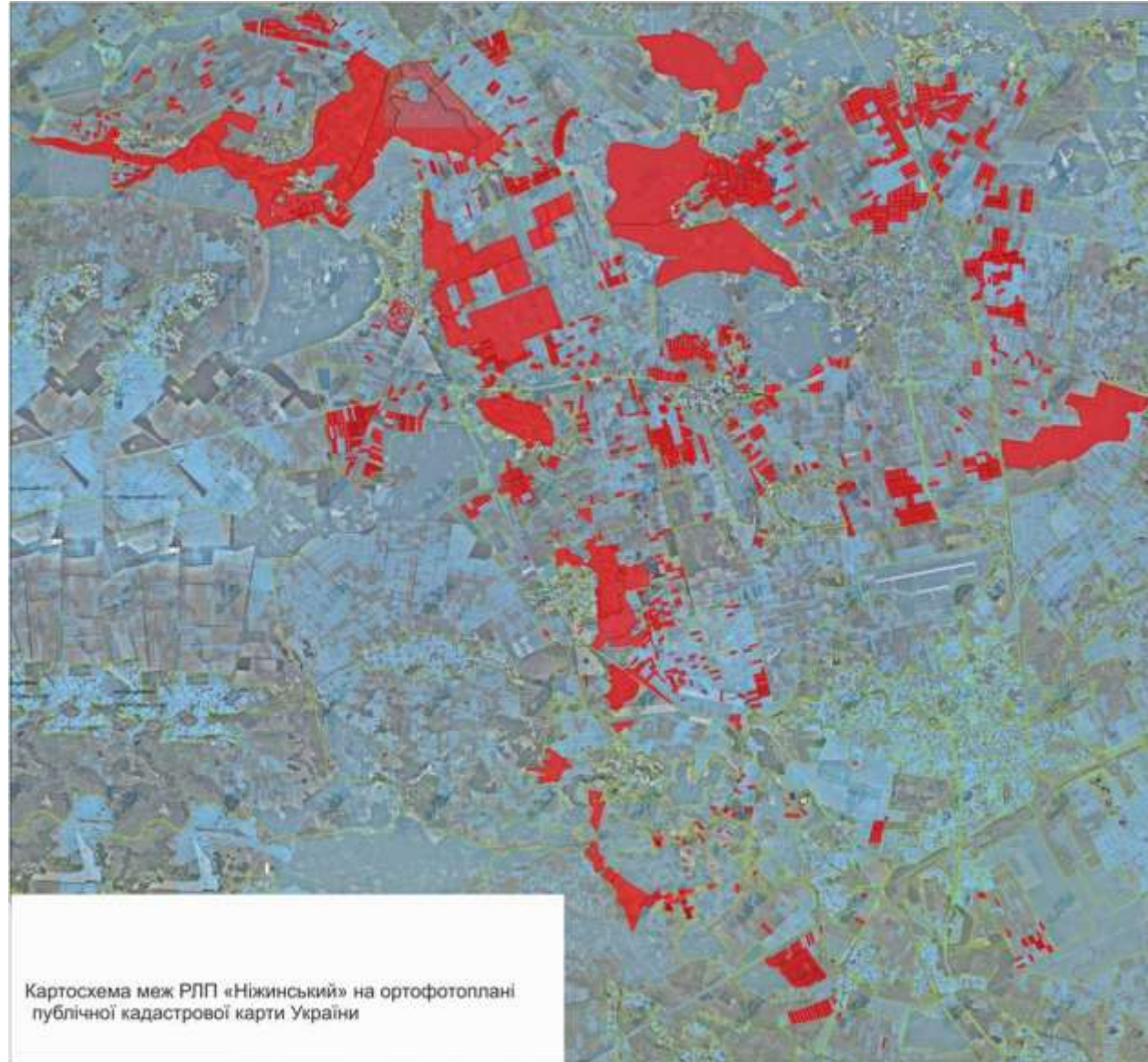
\_\_\_\_\_ 2016 р. \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ Стеценко М.П. \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_ 2016 р.

Київ-2016

# Картосхема меж РЛП "Ніжинський" на ортофотоплані публічної кадастрової карти України

РЛП «Ніжинський» увійшов до складу природно-заповідного фонду території Прип'ятсько-Деснянського екокоридору Національної екологічної мережі в поліській зоні. У дану територію входять уже існуючий ботанічний заказник загальнодержавного значення «Середовщина», ботанічні заказники місцевого значення: «Боромики», «Зайцеві сосни», «Урочище Луб'янка», «Урочище Лисарівщина», а також гідрологічні заказники місцевого значення: «Колісниківський», «Переходівський».



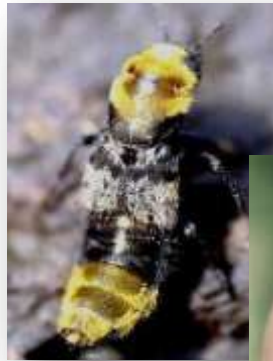
# РЛП “Ніжинський”

- Особливої уваги заслуговує вид із Бернської конвенції - **маточник болотний**. На території відмічається 11 видів судинних рослин з Червоної книги України.
- Серед рослинних угруповань чинне місце займають три рідкісні угруповання, занесені до Зеленої книги України. Серед яких формації **гличиків жовтих, латаття сніжно-білого, латаття білого**.



# РЛП “Ніжинський”

Виявлено 39 видів тварин, занесених до Червоної книги України. Серед них комахи: бабки - бабка перев'язана; жуки - стафілін волохатий, жук-олень, вусач мускусний, вусач земляний хресто-носець; метелики - махаон, мнемозина, ведмедиця господиня; перетинчастокрилі - дисцелія зональна, ксилокопа фіолетова, ксилокопа райдужна.



# РЛП «Ніжинський»



# У рамках реалізації європейського проекту були проведені роботи із реконструкції гідротехнічних споруд на системі Смолянка



**Заміри рівня води на річці Смолянка працівниками Ніжинського міжрайонного управління водного господарства на Смолянській експлуатаційній дільниці № 1 (липень 2016 р.)**

- Затрачено на роботи -  
близько  
**10 млн грн.**







# Співпраця із компанією Соса-Сола



*Початок робіт на Смолянці  
(листопад 2016 р.)*



## II складова сталого розвитку – забезпечення кооперації та інтегрованого розвитку територій



**Кооперація** – ефективний інструмент для покращення матеріального становища громади.

Це механізм досягнення загального блага через забезпечення добробуту для кожної людини.

**Кооперація** – це добровільність, довіра, соціальна справедливість, відкритість, загальна й особиста зацікавленість (об'єднуюча функція для суспільства), робочі місця та наповнення бюджету.

# Кооператив із виготовлення пелетів



# Молочний кооператив у Кукшині (СОК «Калина»)



# Молочний кооператив у Кукшині (СОК «Калина»)

У результаті господарської діяльності в **2016 році** було зібрано молока від членів кооперативу **137822 кг**, з них: реалізовано Куликівському молокозаводу – 96441 кг, перероблено – 41381 кг молока.

Виготовлено **5320 кг** м'якого сиру, **2680 кг** масла, **820 л** пастеризованого молока, **1700 кг** сметани, **1100 кг** вершків.



### III складова сталого розвитку – соціальний аспект



Перша еколого-пізнавальна стежка «Лісовий затишок» розташована на території ботанічного заказника загальнодержавного значення «Середовщина», друга - «Спадщина предків» (ботанічний заказник місцевого значення "Зайцеві сосни").

Облаштування стежок - близько 200 тис. грн.



# Відкриття Веломаршруту (30.06.2017р.)



Придбано 5 велосипедів - 50 тис. грн.,  
облаштування маршруту – 30 тис. грн.





# Відкриття Веломаршруту (30.06.2017р.)



# Відкриття Веломаршруту (30.06.2017р.)



# Відвідувачі РЛП “Ніжинський”

Відкриття двох еко-стежок та веломаршруту дозволило залучити туристів на території парку, а також освітян та науковців. Цього року, зокрема, на території парку були проведені екскурсії для учнів шкіл Ніжинського району, вчителів географії Ніжинщини, студентської молоді України та Польщі.



Екостежками та веломаршрутом пройшло близько **1000** туристів.



# Робота КЗ “РЛП “Ніжинський” Ніжинської районної ради

## Директор КЗ, екологічний інспектор – Сергій Мельникович

Загальна сума, освоєна парком, у 2016-2017 рр. складає **380 тис.грн.**

Проведено рейдів – близько 300.  
Складено адмінпротоколів – 15.



# Проект “СlіmaEast: Збереження та сталє використання торфовищ”



Акція  
“Чиста  
країна”



# Еко-класи шкіл від проекту ЄС-ПРООН ClimaEast поповнилися комп'ютерною технікою

Вони відкриті в 6 школах: Ніжинській ЗОШ I-II ступенів, Кукшинській ЗОШ I-III ступенів, Стодольській ЗОШ I-II ступенів, Вертіївській ЗОШ I-III ступенів, Колісниківській ЗОШ I-II ст. та Лосинівській ЗОШ I-III ступенів. Екологічні класи були наповнені комп'ютерною технікою (кожен еко-клас отримав набір, що включав ноутбук, мультимедійний проектор та екран), а також меблями (стіл, стілець, шафи).



Надано **3 твердопаливні котли** навчальним  
зкладам району - Кукшинській ЗОШ І-ІІІ  
ступенів, Колісниківській ЗОШ І-ІІ ст.,  
Вертіївському дитячому садку.

**Економія** за опалювальний сезон в  
Колісниківській школі склала близько **25%**.



У рамках Проекту на початку червня 2016 року було придбано обладнання та облаштовано **географічний майданчик** на території **Кукшинської загальноосвітньої школи I-III ступенів**.





# Відкриття зони відпочинку в селі Кукшин



**10 жовтня 2017 року** в м. Брюссель (Бельгія) відбулася заключна регіональна зустріч представників всіх пілотних проектів за участю делегації України, яку представили представники Проекту ЄС «ClimaEast: Збереження та стале використання торфовищ», що впроваджується ПРООН, – менеджер Проекту **Василь Толкачов** та експерт Проекту **Юлія Бережна**, директор Департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації **Катерина Тканко**, начальник відділу кліматичної політики та звітності Департаменту з питань зміни клімату та збереження озонового шару Міністерства екології та природних ресурсів України **Михайло Чиженко** та голова Ніжинської районної ради **Олег Бузун**.



# Заключна регіональна зустріч представників всіх пілотних проектів ClimaEast за участю делегації України

nizhyn-rayrada.cg.gov.ua



Регіональний координатор пілотних  
проектів ЄС-ПРООН ClimaEast  
**Сільвія Нора Кальнінс**

Менеджер Проекту "Clima East:  
Збереження та стале використання  
торфовищ", що впроваджується  
ПРООН в Україні **Василь Толкачов**

nizhyn-rayrada.cg.gov.ua



# РОЗВИТОК ЗАРАДИ ПОРЯТУНКУ



До Ніжинського району завітали представники **National Geographic** - **Taylor Rees** (filmmaker, director) і **Matthew Paul Irving** (filmmaker, photographer). Їх мета підготовка фото- і відеоматеріалів для майбутнього кінопродукту, тема: Проект "Clima East: Збереження та стале використання торфовищ" на теренах Ніжинського району. Зможемо подати інформацію про наші незрівнянні краєвиди, ландшафти, про наших людей, роботу в рамках проєту й перші (скромні досягнення) на весь світ.



**Вдячні за співпрацю з *Проектом*  
*"Clima East: Збереження та стале*  
*використання торфовищ", що*  
*впроваджується ПРООН в Україні!***

**Розраховуємо на продовження  
співпраці та другу фазу Проекту**